

EĞİTİMDE HAZIR BULUNUŞLUĞUN ÖNEMİ ÜZERİNE BİR DERLEME ÇALIŞMASI

Gonca Harman
Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Fakültesi
Fen Bilgisi Eğitimi Anabilim Dalı
gonca.harman@omu.edu.tr

Dilek Çelikler
Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Fakültesi
Fen Bilgisi Eğitimi Anabilim Dalı
dilekc@omu.edu.tr

Özet

Bu çalışmada öğrenme ve öğretme süreçleri için ön koşul niteliğinde ve çok önemli bir unsur olan hazır bulunuşluk kavramının teorik boyutta incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla hazır bulunuşluk, hazır bulunuşluğun önemi, hazır bulunuşluk seviyesinin tespitinin önemi, bilişsel, sosyal ve eğitsel açıdan hazır bulunuşluk ve öğrenme kuramlarına göre hazır bulunuşluğun önemi üzerinde durulmuştur. Ayrıca konu ile ilgili yapılmış ulusal ve uluslararası alan yazında yer alan araştırmalar sonucunda elde edilen bulgular incelenmiş ve sunulmuştur. Çalışma sonucunda, okul öncesi eğitime yönelik yapılan çalışmaların daha çok olmasının dikkat çekici bir sonuç olduğu düşünülmektedir.

Anahtar Sözcükler: Eğitim, bilişsel hazır bulunuşluk, sosyal hazır bulunuşluk, eğitsel hazır bulunuşluk.

A REVIEW STUDY ABOUT IMPORTANT OF READINESS IN EDUCATION

Abstract

In this study were aimed to investigate of theoretical dimension of readiness concept that is very important factor and nature of pre-requisite for learning and teaching processes. This purpose in this study were emphasized readiness, important of readiness, important of determining of readiness level, cognitive, social and educational aspects of readiness, important of readiness according to learning theories. In addition findings of researches about readiness that take part in national and international literature were investigated and expressed. The result of study, as a remarkable result are thought that pre-school education-oriented studies are to be more.

Key Words: Education, cognitive readiness, social readiness, educational readiness.

GİRİŞ

Eğitim öğretim süreci için son derece önemli olan hazır bulunuşluk öğrenme öğretme sisteminin önemli bir girdisidir (Bloom, 1995). Eğitimde yeni bir davranış değişikliğinin meydana gelebilmesi öğrencinin hazır bulunuşluk düzeyine bağlıdır. Bu nedenle öğrenci kazanacağı yeni davranış için gerekli olan ön koşul niteliğindeki bilişsel, duyuşsal ve devinişsel davranışlara sahip olmalıdır (Başar, 2001).

Hazır bulunuşluk kavramını Thorndike;

- Birey etkinliği yapmaya hazırsa etkinliği yapması mutluluk verir.
- Birey etkinliği yapmaya hazır; fakat etkinliği yapmasına izin verilmezse bu durum bireyde kızgınlığa neden olur.

- Birey etkinliği yapmaya hazır değil ve etkinliği yapmaya zorlanırsa bu durum bireyde kızgınlığa neden olur (Akt: Senemoğlu, 2009) şeklinde ifade etmiştir.

Hazır bulunuşluk düzeyi, öğrencinin özgeçmişi olarak da ifade edilebilir ve öğrencinin genel ve özel yeteneklerini, hedef davranışlarla ilgili bilgi ve becerilerinin niteliğini, ilgi, tutum, güdülenmişliğini (Bloom, 1995) ve genel sağlık durumunu da içermektedir (Senemoğlu, 2009).

Hazır bulunuşluk sinir sisteminin öğrenmeye hazır olması (Binbaşıoğlu, 1995), bireyin bir öğrenme etkinliğini gerçekleştirebilmesi için gerekli ön koşul davranışları kazanması (Ülgen, 1997; Yılmaz ve Sünbül, 2003), bireyin bir gelişim görevini olgunlaşma ve öğrenme vasıtasıyla yapabilecek düzeye ulaşması (Başaran, 1998), bir etkinliği yapmak için bilişsel, duyuşsal, sosyal ve devinışsel açıdan hazır olması ve hazır olma düzeyinin ölçüsüdür. Bu ölçü bireyin konuya giriş seviyesinin bir temsilidir. Ayrıca bireyin konuyla ilgili ön bilgi ve tutumunu da içerir (Yenilmez ve Kakmacı, 2008).

Hazır bulunuşluğu şekillendiren öğeler bireyin öğrenmeye yönelik tavrını, geliştirdiği kavramları ve değerlerini, benlik duygusunu, alışkanlıklarını, dil gelişimini, ilgilerini, ihtiyaçlarını, çalışma yöntemlerini, korkularını kapsamaktadır (Başaran, 1998).

Eğitim bir davranış değiştirme süreci olduğu için sürecin başı ile sonu arasındaki farkın nicel ve nitel olarak ölçülebilmesi son derece önemlidir. Bu önem öğretime nereden başlanacağını bilmesini gerektirir (Fidan, 1986). Bu nedenle hazır bulunuşluk seviyesinin tespit edilmesi son derece önemlidir.

Hazır bulunuşluk seviyesi;

- Konunun başlangıcında öğrencilerin konuyla ilgili sahip oldukları ön bilgilerini,
- Öğrencilerin bireysel özelliklerini,
- Bilgilerin yeniden öğretileneğini mi yoksa ilerleneceğini mi belirlemek amacıyla tespit edilir (Yüksel, Marangoz ve Canaran, 2004).

Ayrıca hazır bulunuşluk düzeyinin tespit edilmesi ilk günden başlanarak bireyin okula yönelik bireysel ve karakteristik özelliklerine uygun olarak rehberlik yapılmasına, (Yapıcı, 2004) bireyin ihtiyaçlarının belirlenmesine ve bu ihtiyaçlara uygun bir şekilde plan, program ve hazırlık yapılmasına imkân sunar.

Sınavlarla planlanan öğrenme birimine öğrencilerin bilgi ve beceri düzeyi olarak ne kadar hazır olup olmadıkları belirlenerek hazır bulunuşluk seviyesi tespit edilir. Bu sınavlarla öğrencilerin öğrenme birimine başlamadan önce eksikleri belirlenir ve öğrencilerin eksikleri tamamlanır (Yenilmez ve Kakmacı, 2008).

Hazır bulunuşluk düzeyi yüksek olan birey konuları daha çabuk kavrayarak konu ile ilgili yorum yapabilir. Birey konuyu ve konu ile ilgili kavramları öğrendiği için ödevleri kolaylıkla yapabilir; bir önceki konuyu iyi öğrendiği için sonraki konuyu öğrenmek için daha hazır hale gelebilir. Bu nedenle bireyin fiziksel ihtiyaçları karşılanarak, duygusal olarak ihtiyaç duyduğu sevgi ve ilgi gösterilerek hazır bulunuşluk düzeyi yüksek tutulmalıdır (Yenilmez ve Kakmacı, 2008).

Hazır bulunuşluk bilişsel hazır bulunuşluk, sosyal hazır bulunuşluk ve eğitsel hazır bulunuşluk olmak üzere üçe ayrılır (Ünal, 2005).

Bilişsel Hazır Bulunuşluk

Öğrenmeyle ilgili gerekli yeteneğe ve yeni öğrenmeyle ilgili ön koşul davranışlara sahip olmak bilişsel açıdan hazır olmayı ifade eder (Tuna ve Kaçar, 2005). Bilişsel açıdan hazır olma eleştirel düşünme becerilerinin geliştirilmesini sağlayacak ortamlar oluşturularak sağlanabilir (Yenilmez ve Kakmacı, 2008). Bilişsel hazır bulunuşluğu destekleyen ortamlarda birey soru sorar, sorgulama, analiz, sentez ve değerlendirme yapar.

Sosyal Hazır Bulunuşluk

Bir işin daha kolay yapılabilmesi için duyuşsal ve sosyal açıdan hazır olmak son derece önemlidir. Birey başarı düzeyini kestiriyorsa ve kendisine güveniyorsa o derecede başarılı olacaktır. Bireyin öğrenmesi üzerinde sosyal

çevresinden gelen tepkiler de son derece önemli bir etki oluşturmaktadır. Yani birey çevresinden engelleyici, küçük düşürücü ya da başaramayacağını hissettiren bir tepki aldığı zaman o işi yapmaktan vazgeçer. Bu durumun tam tersine olumlu ve destekleyici tepkiler aldığı zaman işi kolaylaşır ve o işi yapma isteği artar (Yenilmez ve Kakmacı, 2008).

Eğitsel Hazır Bulunuşluk

Yaşam boyu ve iş başında gerçekleştirilen eğitim kavramları eğitsel hazır bulunuşluğu ifade eder. Eğitsel hazır bulunuşluk çok sayıda kaynaktan bilgiye ulaşma, ulaşılan bilgiyi değerlendirme, zaman ve mekân sınırı tanımadan bilgiyi paylaşma ve tartışma, gerekli durumlarda bu bilgiyi yaşamda kullanabilmeyi gerektirmektedir (Aruk, 2008).

Öğrenmeye ait bir görev hazır bulunuşluk dikkate alındığında bütüne yönelik olduğu için birey bir konunun bütününe öğrenemiyorsa bu başarısızlıkta başka sebepler aramak gereklidir (Senemoğlu, 2009).

Öğrenme Kuramlarına Göre Hazır Bulunuşluk

Koşullu Öğrenme Kuramlarına Göre Hazır Bulunuşluk

Öğrenme bireyin uyarana gereken tepkiyi tekrarlaması ve pekiştirmesi sonucunda gerçekleşmektedir. Koşullu öğrenme kuramlarına göre hazır bulunuşluk bireyin uyarılara uygun tepkileri vermesi ve bu tepkileri kendinde yerleştirme yeterliliğidir. Karmaşık bir konunun öğrenilmesinde konuyla ilgili olan uyarıların hazır bulunuşluk düzeyine indirgenerek yalınlaştırılması ve yalın uyarılara gereken tepkinin verilmesi bireyin yeterliliğine bağlıdır. Bu yeterliliğin sağlanması için programlaştırılmış öğrenme ile konu çözümlenerek daha yalın uyarı tepki basamaklarına indirgenebilir. Bu şekilde bireyin karmaşık, zor konuları öğrenmesi kolaylaşır (Senemoğlu, 2009).

Bilişsel Öğrenme Kuramlarına Göre Hazır Bulunuşluk

Bilişsel öğrenme kuramlarına göre hazır bulunuşluk bireyin yeni bir konuyu algılamasını sağlayan ve öğrenmenin temeli olan bilişsel örüntüyü geliştirmiş olmasıdır. Bireyin bilişsel örüntüsü yeni konuyu öğrenmeye yeterli olmadığı zaman konunun öğrenilmesi için gerekli ön bilgi ve becerilerin kazanılması önemlidir. Öğrenci yeterli olmadığı zaman öğretilcek konunun bütünlüğünün bozulmadan öğrencinin hazır bulunuşluk düzeyine indirilmesi gerekmektedir (Senemoğlu, 2009).

Yukarıda bahsedilen bilgiler temelinde doküman analizi yöntemi (Çepni, 2009) kullanılarak gerçekleştirilen bu çalışmanın amacı, hazır bulunuşluğu ve hazır bulunuşluğun önemini, hazır bulunuşluk seviyesinin tespit edilmesinin önemini, bilişsel, sosyal ve eğitsel açıdan hazır bulunuşluğu, öğrenme kuramlarına göre hazır bulunuşluğu, konu ile ilgili olarak ulusal ve uluslararası alan yazında yer alan çalışmaları teorik boyutta incelemektir.

Yapılan çalışmalarda hazır bulunuşluk üzerinde okul, öğretmen (Landry, Swank, Smith, Assel ve Gunnewig, 2006), aile ve aile ortamı (Leventhal, Selner-O'Hagan, Brooks-Gunn, Bingenheimer ve Earls, 2004; Farver, Xu, Epe ve Lonigan, 2006) ailelerin sahip olduğu evin yapısı gibi etmenlerin etkili olduğu (Leventhal, Selner-O'Hagan, Brooks-Gunn, Bingenheimer ve Earls, 2004) tespit edilmiş ve sosyoekonomik düzeyin düşük olduğu ailelerde evdeki olumsuz fiziksel yapının okula hazır bulunuşluğu olumsuz yönde etkilediği ortaya konmuştur (McLoyd, 1998).

Gullo ve Burton (1992) çalışmalarında okul öncesi eğitim sonundaki akademik hazır bulunuşluğu cinsiyet, eğitime başlama yaşı ve okul öncesi eğitimde geçirilen süre açısından incelemişlerdir. Çalışmaya 104'ü 3 yaşında, 1234'ü 4 yaşında ve 3201'i 5 yaşında devlet okuluna başlamış olan 4539 çocuk katılmıştır. Çocukların hazır bulunuşlukları "Metropolitan Hazır Bulunuşluk Testi" ile tanımlanmıştır. Analiz sonuçları okula 3 ve 4 yaşlarında başlayan çocukların "Metropolitan Hazır Bulunuşluk Testi" sonuçlarının okula 5 yaşında başlayan çocuklardan daha yüksek olduğunu göstermiştir. Fakat başarı puanları arasında böyle bir farklılığa rastlanmamıştır. Çalışma sonucunda okula başlama yaşı ve okul öncesi eğitimde geçen süre ile hazır bulunuşluk arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Ancak cinsiyet ile hazır bulunuşluk arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

May ve Kundert (1997) çalışmalarında çocuklarda riski azaltmada okula hazır bulunuşluk uygulamalarını ifade etmişlerdir. Okula hazır bulunuşluk uygulamalarına yönelik yapılan bu çalışmada okula geç girişin çocukta risk oluşturduğu belirtilmiştir. Çalışmada okula hazır bulunuşluk uygulamalarının okul başarısızlığını azalttığı vurgulanmıştır.

Piotrkowski, Botsko ve Matthews (2000) çalışmalarında okul öncesi ve anaokulu öğretmenlerinin çocukların anaokuluna girişte ne yapabildikleri ve ne bildikleri ile ilgili olarak inançlarını karşılaştırarak incelemişlerdir. Bu çalışmada sağlık, temel öz bakım, toplumsal olgunluk, öz düzenleme, akranlar ile iletişim, dünyaya ilgi ve bağlılık, motor beceriler, bilişsel bilgi, iletişim ve sınıf ortamına uyum gibi hazır bulunuşluk kaynakları ile ilgili inançlar 7 bölüm halinde gruplandırılmış 45 maddelik bir anket ile değerlendirilmiştir. Çalışma sonucunda ailelerin etnik köken ya da eğitimleri ne olursa olsun benzer inançlara sahip oldukları, ailelerin ve öğretmenlerin de çocukların sağlıklı ve sosyal olarak yetkin olması ve öğretmen otoritesinin olması konusunda hem fikir oldukları görülmüştür. Ancak ebeveynlerin sınıfla ilgili hazır bulunuşluk kaynaklarını öğretmenin yaptığı şeylerden daha önemli olarak gördükleri anlaşılmıştır. Ayrıca ebeveynlerin bir çocuğun öğrenmeye yaklaşımından çok daha önemli olan temel bilgi ve becerilere sahip olması gerektiğine inandıkları tespit edilmiştir.

Connell ve Prinz (2002) çalışmalarında çocuk bakımı ve kaliteli ebeveyn çocuk iletişiminin düşük gelirli anaokulu çocuklarının okula hazır bulunuşlukları ve sosyal becerileri üzerindeki etkilerini incelemişlerdir. Çalışmanın örneklemini 47 anaokulu çocuğundan oluşturulmuştur. Çalışmada veri toplama aracı olarak akademik hazır bulunuşluk için motor beceriler, dil gelişimi, sayı becerileri, vücut farkındalığı, işitsel ve görsel ayrımlar gibi temel alanları içeren Brigance K-1 Screen (BKS) ve kişisel-sosyal, uyum, motor, iletişim ve bilişsel gelişim alanlarını içeren Battle Gelişim Envanteri, sosyo-duygusal gelişim için ise Walker Anketi kullanılmıştır. Çalışma sonucunda çocuk bakımının ve ebeveyn çocuk iletişiminin okula hazır bulunuşluğu ve sosyal becerileri pozitif yönde etkilediği ortaya konmuştur.

Yazıcı (2002) çalışmasında okul öncesi eğitim alan ve almayan altı yaşındaki çocukların okul olgunluğu düzeyleri arasında bir farklılık olup olmadığını incelemiştir. Çalışmanın örneklemini birinci sınıfa yeni başlayan 72, anasınıfına devam eden 70 olmak üzere toplam 142 orta sosyoekonomik düzeye sahip çocuktan oluşturulmuştur. Çalışmada çocukların ve ailelerin demografik özelliklerinin belirlenmesi için araştırmacı tarafından oluşturulan kişisel bilgi formu, çocukların okul olgunluğu düzeylerinin tespit edilmesi için ise "Metropolitan Olgunluk Testi"nin kelime anlama testi, cümleler testi, genel bilgi testi, eşleştirme testi, sayılar testi, kopya etme testi olmak üzere 6 alt test ve 100 maddeden oluşan R Formu kullanılmıştır. Çalışma sonucunda okul öncesi eğitimin okul olgunluğu üzerinde etkili olduğu, okul öncesi eğitim alan çocukların okul olgunluğu puanlarının okul öncesi eğitim almayan çocuklara nazaran daha yüksek olduğu ortaya konmuştur. Bununla birlikte anne babası üniversite mezunu olan çocukların okul olgunluğu puanlarının anne babaları lise ve ilköğretim mezunu olanlara göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Lin, Lawrence ve Gorrell (2003) çalışmalarında farklı okul içerikleri ve farklı okul deneyimlerine sahip olan anaokulu öğretmenlerinin okula hazır bulunuşluğa ait algılarını incelemişlerdir. Çalışmanın katılımcı grubu 3305 anaokulu öğretmeni ile oluşturulmuştur. Veri toplama aracı olarak 3 bölümden oluşan bir anket uygulanmıştır. Çalışmada anaokulu öğretmenlerinin sınıflar, sınıf özellikleri, sınıf organizasyonu, aktiviteler, değerlendirmeler, anaokulu hazır bulunuşluğu, okul ortamı, okul iklimi ile ilgili görüşlerini tespit etmek; öğrencilerin akademik performanslarını ve sosyal becerilerini değerlendirmek için sorular sorulmuştur. Anaokulu öğretmenlerinden elde edilen hazır bulunuşlukla ilgili veriler öğrenmenin sosyal etkileri üzerine güçlü bir vurgu yapıldığını göstermiştir. Çalışmada hazır bulunuşluk beklentilerinin öğretmenlerin cinsiyetinden, yaşından ve öğretmenlik yaptıkları coğrafi bölgeden etkilendiği tespit edilmiştir.

Magnuson, Meyers, Ruhm ve Waldfogel (2004) çalışmalarında çocukların okula hazır bulunuşluğuna çocuk bakımı ve erken eğitimin etkilerini anaokulu ve 1. sınıfta erken okuma ve matematik becerilerini temel alarak incelemişlerdir. Çalışma çocukların akademik becerilerinin, ebeveyn, öğretmen, okul yöneticilerinin anketlerinin ve okul ortamlarının gözlemsel değerlendirilmesini içermektedir. Çalışmada harf bilgisi, kelime tanıma, başlangıç ve bitiş sesleri, kelime ve pasaj anlamadan oluşan 72 soruluk bir okuma testi ile sayılar, geometri ve mekânsal anlamayı içeren 64 maddelik bir matematik testi kullanılmıştır. Çalışma sonucunda çocuğun okula

başlamadan önce merkezi ya da okul temelli bir okul öncesi programa katılmasının okuma ve matematik becerilerindeki performansını olumlu yönde etkilediği ortaya konmuştur. Ayrıca çalışmada okul öncesi olgunlaşmanın teşvikinin dezavantajlı ailelerden gelen çocukların okula hazır bulunuşluk açığını azaltmaya yardımcı olabileceği de ifade edilmiştir.

Rimm-Kaufman (2004) çalışmasında erken çocukluk yaşantılarının bir sonucu olarak hazır bulunuşluk, hazır bulunuşluğun özellikleri ve hazır bulunuşluk öğelerinin tanımlarını açıklamak amacıyla okula giriş ve hazır bulunuşluk kavramlarını özetlemiştir. Çalışma sonuçlarına göre çocukların başarılarının okulun ilk yıllarından sonra stabil olduğu görülmektedir. Ayrıca erken okul yıllarında daha başarılı olunacağına dair kanıtlar bulunmaktadır. Bu kanıtların bir sonucu olarak araştırmacılar, eğitimciler ve aileler okula hazır olan çocuklar için çabalamaktadırlar. “Öğretmenler ve aileler hazır bulunuşluğu nasıl tanımlıyor? Okula hazır bulunuşluğun bilişsel, sosyal, özdenetimsel ve kronolojik işaretleri nedir? Okula hazır bulunuşluk ile çocuk bakımı ve ev kavramları ilişkili midir?” sorularına cevap aranan araştırma sonucunda “Okula hazır bulunuşluk okulda başarı için önemli bir kavramdır ve okula hazır bulunuşluk çok boyutludur. Öğretmenler ve aileler okula hazır bulunuşluğu farklı şekilde tanımlarlar. Öğretmenler hazır bulunuşluğun sosyal etkisini vurgularken, aileler akademik hazır bulunuşluğu vurgular. Araştırmalar sosyal ve özyönetim becerilerinin başlıca bir akademik başarı sağladığını ve tek başına kronolojik yaşın okula hazır bulunuşluğu etkilemediğini göstermiştir. Okul başarısının belirleyicileri kaliteli çocuk bakım ortamları, duyarlı ve uyarıcı aile süreçleri ve olumlu akran ilişkilerine işaret etmektedir.” ifadeleri vurgulanmaktadır.

Güneş ve Güneş (2005) çalışmalarında fen bilgisi öğretmenliği öğrencilerinin biyoloji konusundaki hazır bulunuşluk düzeylerini ve dört yıllık lisans eğitimi sonunda biyoloji bilgilerinin gelişimini incelemişlerdir. Çalışmanın örneklemini fen bilgisi öğretmenliği programında öğrenim gören 1. (n: 123), 2. (n: 118), 3. (n: 102) ve 4. (n: 92) sınıf olmak üzere toplam 435 öğrenciden oluşturulmuştur. Çalışmada veri toplama aracı olarak biyolojinin temel konularını içeren 80 soruluk çoktan seçmeli bir test kullanılmıştır. Çalışma sonucunda fen bilgisi öğretmen adaylarının hazır bulunuşluk düzeylerinin yeterli olduğu ortaya konmuştur.

Magnuson ve Waldfogel (2005) çalışmalarında çocukların çocuk bakımı ve eğitimindeki farklı deneyimleri, bu deneyimleri ile okula hazır bulunuşluklarında ırksal ve etnik kökenler arasındaki ilişkileri incelemişlerdir. Çalışmada Cari Nüfus Anketi (Current Population Survey-CPS), Ulusal Hane Halkı Eğitim Anketi (National Household Education Survey), Ulusal Eğitim İstatistikleri Merkezi (National Center for Educational Statistics) ve Yoksulluk İçindeki Çocuklar Ulusal Merkezi'nden (National Center for Children in Poverty) elde edilen veriler analiz edilmiştir. Çalışma sonucunda bakım veya okul öncesi program merkezlerine katılan çocukların öğrenmeye daha hazır oldukları görülmüştür. 3 ve 4 yaşlarındaki yoksulluk içindeki çocuklar için okul öncesi eğitimin evrensel bir hak haline getirilmesinin ve bakım kalitesinin artırılmasının çocuklar arasındaki okula hazır bulunuşluk açığını kapatabileceği ifade edilmiştir.

Reio ve Davis (2005) çalışmalarında yaşam boyu öz yönetimi öğrenmeye hazır bulunuşluğu yaş ve cinsiyet açısından araştırmışlardır. Katılımcılardan 3 gruba öz yönetimi öğrenme hazır bulunuşluk ölçeği ve demografik bir anket uygulanmıştır. Katılımcılar lise öğrencileri, üniversite öğrencileri (dış hekimliği) ve yetişkin eğitimi merkezi öğrencileri olmak üzere 530 kişiden oluşturulmuştur. Çalışma sonucunda hazır bulunuşluk düzeyinin yaşa göre farklılıklar gösterdiği; ancak cinsiyete göre bir farklılık göstermediği ortaya konmuştur. Bununla birlikte 14-20 yaş bayanların erkeklere nazaran daha yüksek hazır bulunuşluğa sahip olduğu tespit edilmiştir.

Tuna ve Kaçar (2005) çalışmalarında ilköğretim matematik öğretmenliği programına başlayan öğrencilerin lise 2 matematik konularındaki hazır bulunuşluk düzeylerini mezun oldukları lise türü, programı tercih sıraları ve öğrenim görmeye başladıkları fakülte türü açısından incelemişlerdir. Çalışmanın örneklemini matematik öğretmenliği programına başlamış olan öğrenciler içinden random olarak seçilen 160 öğrenciden oluşturulmuştur. Veri toplama aracı olarak kişisel bilgiler anketi ve lise 2 matematik konuları ile ilgili açık uçlu sorulardan oluşan bir hazır bulunuşluk testi kullanılmıştır. Çalışma sonucunda öğrencilerin lise 2 matematik konularındaki hazır bulunuşluk düzeylerinin zayıf olduğu ve bu durumun öğrencilerin konuları yeterince öğrenmediklerinden kaynaklandığı ortaya konmuştur. Ayrıca öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeylerinin mezun oldukları lise türü ile anlamlı olarak değiştiği (anadolu lisesi mezunları ile anadolu öğretmen lisesi mezunları arasında anadolu lisesi mezunları lehine, genel lise mezunları ile anadolu öğretmen lisesi mezunları arasında genel lise mezunları lehine ve meslek lisesi mezunları ile anadolu öğretmen lisesi mezunları arasında da meslek

lisesi mezunları lehine anlamlı bir fark bulunmuştur); ancak üniversite türü ve ÖSS tercih sırasına bağlı olarak bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir.

Unutkan (2007a) okul öncesi dönem çocuklarının matematik becerileri açısından ilköğretime hazır bulunmuşluğunu araştırdığı çalışmasında okula hazırlık alan ve almayan çocukların matematik becerilerini temel alarak ilköğretime hazır bulunmuşluk düzeylerini yaş, cinsiyet ve sosyoekonomik düzey değişkenleri açısından karşılaştırarak incelemiştir. Çalışmanın örneklemi 5, 5.5, 6 yaş olmak üzere okul öncesi eğitim alan 180 ve almayan 120 çocuktan oluşturulmuştur. Veri toplama aracı olarak kişisel bilgileri içeren anket (ailelerin doldurmaları istenmiş) ve “Marmara İlköğretime Hazır Oluş Ölçeği” uygulama formunun matematik çalışmaları alt boyutu kullanılmıştır. Çalışma sonucunda okul öncesi eğitim alan çocukların matematik becerilerinin almayanlara oranla daha yeterli olduğu, düşük sosyoekonomik düzeyden gelen çocukların matematik becerileri bakımından ilköğretime yeteri kadar hazır olmadıkları, 5 yaşındaki çocukların matematik becerilerinin diğer yaş gruplarına göre yetersiz olduğu ve cinsiyet değişkeni açısından matematik başarısı arasında bir ilişki olmadığı ortaya konmuştur.

Unutkan (2007b) çalışmasında 5-6 yaş çocuklarının yaşadıkları evin yapısının ilköğretime hazır bulunmuşluk düzeylerine etkilerini incelemiştir. Çalışmanın örneklemi MEB’e bağlı anaokullarından random olarak seçilen 5, 5.5 ve 6 yaşlarında 300 çocuk ve bu çocukların ebeveynlerinden oluşturulmuştur. Çalışmada veri toplama aracı olarak “nasıl bir evde yaşadığı, evde salon, oturma odası, yatak odası, çocuk odası, kendisine ait bir odasının olup olmadığı” ile ilgili soruları içeren 5 sorulu bir anket ve “Marmara İlköğretime Hazır Oluş Ölçeği”nin gelişim ve uygulama formları kullanılmıştır. Ölçeğin 53 maddeden oluşan zihinsel ve dil, sosyal, duygusal, fiziksel, öz bakım becerilerini içeren gelişim bölümünü anne, babalar ve öğretmenlerin doldurmaları istenmiştir. 74 maddeden oluşan matematik, fen, ses, çizgi ve labirent çalışmalarını içeren uygulama bölümünü ise çocukların cevaplamaları istenmiştir. Çalışma sonucunda çocukların yaşadıkları evin yapısına göre ilköğretime hazır oluş düzeylerinin, matematik, zihin ve dil gelişimi ve öz bakım becerilerinin farklılaştığı, fiziksel gelişim açısından ise yaşanan evin bir etkisinin olmadığı ortaya konulmuştur. Çalışmada anne babanın eğitimi ile çocuğun eğitimi ile daha iyi ilgilendiklerinin; evde salon, oturma odası, yatak odası, çocuk odası, çocuğun kendine ait bir odasının olması da ailenin sosyoekonomik düzeyinin yüksek olduğunun göstergeleridir. Bu durumlarda da çocuğun hazır bulunmuşluk düzeyinin olumlu bir şekilde etkilendiği tespit edilmiştir.

Yangın (2007) çalışmasında okul öncesi eğitim kurumlarındaki 6 yaş çocuklarının yazmayı öğrenmeye hazır bulunmuşluk düzeylerini incelemiştir. Çalışmanın örneklemi Ankara’nın merkez ilçelerindeki ilköğretim ve anaokullarından seçilen 64 öğrenciden oluşturulmuştur. Çalışmada veri toplama aracı olarak gözlem, soru cevap ve ürün değerlendirme olmak üzere üç bölümden oluşan bir ölçme aracı kullanılmıştır. Çalışma sonucunda öğrencilerin el becerilerini yeterli düzeyde kazandıkları, okul öncesi eğitim alan çocukların % 14,1’inin kalem ve % 34,4’ünün kâğıdı doğru tutamadığı, % 40,6’sının gözle kâğıt arasına uygun uzaklık bırakamadıkları tespit edilmiştir. Öğrencilerin çizgi çizmede yetersiz oldukları, % 4,7’sinin iç ve dış kavramlarından birini, % 10,9’unun alt ve üst kavramlarından birini, % 3,1’inin alt ve üst kavramlarının her ikisini, % 31,3’ünün sağ ve sol kavramlarını öğrenemedikleri görülmüştür.

Göçer (2008) eğitim fakültesi öğrencilerinin Türkçe öğretimi bakımından öğretmenlik mesleğine hazır bulunmuşluk düzeylerini araştırdığı çalışmasında teorik ve uygulamalı eğitim neticesinde eğitim fakültesi öğrencilerinin mesleğini yürütebilecek alan bilgisi, meslek ve insan sevgisi, iletişim gücü, sınıf yönetimi, planlama, değerlendirme vb. yeterliliklerini ve mesleğe hazır bulunmuşluklarını incelemiştir. Çalışmanın örneklemi üçüncü sınıfta okuyan ve Türkçe öğretimi dersini alan 153 sınıf ve sosyal bilgiler öğretmeni adayından oluşturulmuştur. Öğretmen adaylarının hazırladıkları ders işleme taslakları ve gözlem formu verileri nitel olarak, kişisel bilgileri ile ilgili veriler ise nicel olarak analiz edilmiştir. Çalışma sonucunda genel olarak sınıf ve sosyal bilgiler öğretmeni adaylarının öğretmenlik mesleğine hazır bulunmuşluklarının yeterli düzeyde olduğu ortaya konmuştur.

Reid ve Moore III (2008) çalışmalarında liseden sonraki eğitim için üniversite öğrencilerinin sahip oldukları algı ve tutumları incelemiştir. Çalışmanın örneklemi aynı okulda öğrenim görmekte olan 6 erkek ve 7 bayan olmak üzere 13 kişiden oluşturulmuştur. Veriler bireysel gözlem ve biyografik anketlerden toplanmıştır.

Çalışmanın bulguları lise sonrası eğitim için erken planlamanın, okulda sıkı çalışmanın, okumaktan zevk almanın, iyi çalışma ve zamanı yönetme becerilerinin erken eğitim sürecinde önemli olduğuna işaret etmektedir.

Ünal ve Özdemir (2008) çalışmalarında eğitim fakültelerinde ortak ders olarak okutulan yabancı dil derslerinde öğrencilerin bilişsel hazır bulunuşluk düzeylerinin akademik başarılarına etkisini araştırmışlardır. Çalışmanın örneklemini 1. sınıfta okuyan öğrencilerden random yolla seçilen 176 öğrenciden oluşturulmuştur. Araştırma verileri, araştırmacılar tarafından geliştirilen Yabancı Dil Bilişsel Hazır bulunuşluk Testi ve Akademik Başarı Testi ile toplanmıştır. Çalışma sonucunda öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeylerinin ve akademik başarılarının bayan öğrenciler lehine olduğu, ortaöğretimde hazırlık okuyan öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeylerinin ve akademik başarılarının hazırlık okumayan öğrencilere göre daha yüksek olduğu ortaya konmuştur.

Yenilmez ve Kakmacı (2008) çalışmalarında ilköğretim 7. sınıftaki öğrencilerin matematik dersindeki hazır bulunuşluk düzeylerinin cinsiyet, matematik başarıları, matematiğe yönelik ilgi ve matematiği başarmaya ilişkin inanç değerleri açısından farklılaşp farklılaşmadığını incelemiştir. Çalışmanın örneklemini Eskişehir ilköğretim okullarından tesadüfi olarak seçilmiş olan 700 öğrenciden oluşturulmuştur. Çalışmada veri toplama aracı olarak "cinsiyet, karne notu, matematiğe olan ilgi ve matematiği başarmaya ilişkin inanç" kavramlarını içeren bilgi formu ve 25 sorudan oluşan hazır bulunuşluk testi kullanılmıştır. Çalışmadan elde edilen sonuçlar 7. sınıf öğrencilerinin matematikteki hazır bulunuşluk düzeylerinin matematik başarıları, matematiğe olan ilgi ve matematiği başarmaya ilişkin inançlara göre farklılaştığını, cinsiyete göre farklılaşmadığını ortaya koymuştur.

Yangın (2009) çalışmasında ilköğretim 1. sınıfta okuyan 77 öğrencinin hazır bulunuşlukları ile okuma ve yazma başarıları arasında bir ilişki olup olmadığını incelemiştir. Çalışmada veri toplama aracı olarak öğrencilerin okula hazır oluş durumlarını belirlemek için "Metropolitan Olgunluk Testi", ses farkındalıklarını belirlemek için "Yopp-Singer Testten" uyarlanan bir test, okuma başarılarını belirlemek için Okuma Performans Testi'nden uyarlanan üç ayrı test ve yazma başarılarını belirlemek için üç farklı dikte etkinliği kullanılmıştır. Çalışma sonucunda hazır bulunuşluğun ve okul olgunluğunun okuma ve yazma başarılarında çok önemli bir değişken olduğu ortaya konmuştur.

Erkan ve Kırca (2010) çalışmalarında okul öncesi eğitim alan ve almayan çocukların okula hazır bulunuşlukları arasında cinsiyet, anne baba öğrenim düzeyi açısından bir farklılık olup olmadığını incelemiştir. Çalışmanın örneklemini Ankara ili Akyurt ilçesinde bünyesinde ana sınıfı olan ilköğretim okullarından basit rastgele örnekleme ile seçilen 170 öğrenciden oluşturulmuştur. Çalışmada veri toplama aracı olarak "Metropolitan Okula Hazır Bulunuşluk Testi" ve aile anket formu kullanılmıştır. Çalışma sonucunda okul öncesi eğitim alan çocukların hazır bulunuşluk düzeylerinin okul öncesi eğitim almayan çocuklara göre daha yüksek olduğu, anne babası lise ve yüksek öğrenimli olan çocukların okula hazır bulunuşluk düzeylerinin anne babası okuryazar olmayan, okuryazar ve ilköğretim mezunu olanlara göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. Cinsiyet değişkeni açısından ise hazır bulunuşluk düzeylerinde anlamlı bir farklılık görülmemiştir.

Çelikler ve Aksan (2011) çalışmalarında fen bilgisi öğretmenliği 2. sınıfta öğrenim gören 124 öğretmen adayının Genel Kimya I ve Genel Kimya II dersleri kapsamında yer alan organik kimya konusunda kazandıkları bilgilerin yeterli olup olmadığını ve bunun öğretmen adaylarını Genel Kimya IV (Organik Kimya) dersine hazırlamaya etkisi olup olmadığını araştırmışlardır. Çalışmada veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından hazırlanan 50 çoktan seçmeli sorudan oluşan bir test kullanılmıştır. Çalışma sonucunda Genel Kimya I ve Genel Kimya II derslerini almış olan fen bilgisi öğretmen adaylarının organik kimya konularındaki hazır bulunuşluk düzeylerinin düşük olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte çalışmada hazır bulunuşluk düzeyinin erkek öğretmen adaylarının lehine olduğu ortaya konmuştur.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Yapılan çalışmalarda okulun, okula başlama yaşının, okul öncesi eğitimde geçen sürenin, erken eğitimin, okul öncesi eğitim almanın, hazırlık sınıfında okumanın, öğretmenin, aile ve aile ortamının, ailenin sosyoekonomik düzeyinin, ebeveyn çocuk iletişiminin, çocuk bakımının, ebeveynlerin eğitim düzeyinin, olumlu akran ilişkilerinin, evin fiziksel yapısının hazır bulunuşluğu etkileyen faktörler olduğu tespit edilmiştir.

Eğitim belli amaçlara göre insanların davranışlarının planlı bir şekilde değiştirilmesi ve geliştirilmesinin yasa ve ilkelerini araştıran ve bu amaca ulaşmak için teknikler geliştirmeye çalışan bir bilim dalıdır (Fidan ve Erden, 1993). Bununla birlikte eğitim yalnızca okul öncesi dönemle sınırlı bir süreç değildir ve eğitimde yeni bir davranış değişikliğinin meydana gelebilmesi öğrencinin hazır bulunuşluk düzeyine bağlıdır (Başar, 2001). Bu nedenle hazır bulunuşluk okul öncesi eğitimle birlikte diğer eğitim kademeleri için de son derece önemli bir faktördür. Buna rağmen ulusal ve uluslar arası alan yazın taraması sonucunda hazır bulunuşluğa ilişkin yapılan çalışmaların çoğunlukla okul öncesi eğitime yönelik olduğu görülmektedir. Hazır bulunuşlukla ilgili olarak eğitimin her kademesine yönelik çalışmaların yapılmasının önemli ve gerekli olduğu düşünülmektedir.

Not: Bu çalışma 26-28 Nisan 2012 tarihlerinde Antalya’da 46 Ülkenin katılımıyla düzenlenmiş olan “3rd International Conference on New Trends in Education and Their Implications”da sözlü bildiri olarak sunulmuş olup, “Journal of Research in Education and Teaching” Bilim Kurulu tarafından yayınlanmak üzere seçilmiştir.

KAYNAKÇA

Aruk, İ. (2008). *Bilişim teknolojilerinin zihinsel engellilerin E-eğitiminde kullanılması ve örnek bir uygulama geliştirilmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Trakya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Edirne.

Başar, E. (2001). *Genel öğretim yöntemleri*. Samsun: Kardeşler Ofset ve Matbaa.

Başaran, İ. E. (1998). *Eğitim psikolojisi* (5. Baskı). Ankara: Aydan Web Tesisleri.

Binbaşıoğlu, C. (1995). *Eğitim psikolojisi* (9. Baskı). Ankara: Yargıcı Matbaa.

Bloom, B. (1995). *İnsan nitelikleri ve okulda öğrenme* (2. Baskı). (Çeviren: Durmuş Ali Özçelik). Ankara: Milli Eğitim Basımevi.

Connell, C. M. & Prinz, R. J. (2002). The impact of childcare and parent-child interactions on school readiness and social skills development for low-income African American children. *Journal of School Psychology*, , 40(2), 177-193.

Çelikler, D. & Aksan, Z. (2011). Genel kimya I ve genel kimya II derslerini almış fen bilgisi öğretmen adaylarının organik kimya konularındaki hazırbulunuşluk düzeyleri. *III. Uluslararası Türkiye Eğitim Araştırmaları Kongresi, Girne, KKTC Proceedings Book (ss. 280-289)*.

Çepni, S. (2009). *Araştırma ve proje çalışmalarına giriş* (Geliştirilmiş 4. Baskı). Trabzon: Celepler Matbaacılık.

Erkan, S. ve Kırca, A. (2010). Okul öncesi eğitimin ilköğretim birinci sınıf öğrencilerinin okula hazır bulunuşluklarına etkisinin incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 38, 94-106.

Farver, J.A.M., Xu, Y., Eppe, S. & Lonigan, C.J. (2006). Home environments and young Latino children’s school readiness. *Early Childhood Research Quarterly*, 21, 196-212.

Fidan, N. (1986). *Okulda öğrenme ve öğretme*. Ankara: Kadioğlu Matbaası.

Fidan, N. ve Erden, M. (1993). *Eğitime giriş*. Ankara: Meteksan A. Ş.

Göçer, A. (2008). Eğitim fakültesi öğrencilerinin Türkçe öğretimi bakımından öğretmenlik mesleğine hazır bulunuşluk düzeyleri (Niğde üniversitesi örneği). *Çağdaş Eğitim Dergisi*, 33(358), 5-13.

Gullo, D. F. & Burton, C. B. (1992). Age of entry, preschool experience, and sex as antecedents of academic readiness in kindergarten. *Early Childhood Research Quarterly*, 7, 175-186.

- Güneş, M. H. ve Güneş, T. (2005). Fen bilgisi öğretmenliği öğrencilerinin biyoloji konusunda hazır bulunuşlukları ve öğrenimleri süresince kazanımları. *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(2), 163-167.
- Landry, S. H., Swank, P. R., Smith, K. E., Assel, M. A. & Gunnewig, S. B. (2006). Enhancing early literacy skills for preschool children: Bringing a professional development model to scale. *Journal of Learning Disabilities*, 39(4), 306-324.
- Leventhal, T., Selner-O'Hagan, M. B., Brooks-Gunn, J., Bingenheimer, J. B. & Earls, F. J. (2004). The homelife interview from the project on human development in Chicago Neighborhoods: Assessment of parenting and home environment for 3 to 15 year-olds. *Parenting: Science and Practice*, 4(2-3), 211-241.
- Lin, H. L., Lawrence, F. R. & Gorrell, J. (2003). Kindergarten teachers' views of children's readiness for school. *Early Childhood Research Quarterly*, 18, 225-237.
- Magnuson, K. A., Meyers, M. K., Ruhm, C. J. & Waldfogel, J. (2004). Inequality in preschool education and school readiness. *American Educational Research Journal*, 41(1), 115-157.
- Magnuson, K. A. & Waldfogel, J. (2005). Early childhood care and education: Effects on ethnic and racial gaps in school readiness. *The Future of Children*, 15(1), 169-196.
- May, D. C. & Kundert, D. K. (1997). School readiness practices and children at-risk: examining the issues. *Psychology in the Schools*, 34(2), 73-84.
- McLoyd, V. C. (1998). Socioeconomic disadvantage and child development. *American Psychologist*, 53(2), 185-204.
- Piotrkowski, C. S., Botsko, M. & Matthews, E. (2000). Parents' and teachers' beliefs about children's school readiness in a high-need community. *Early Childhood Research Quarterly*, 15(4), 537-558.
- Reid, M. J. & Moore III, J. L. (2008). College readiness and academic preparation for postsecondary education oral histories of first-generation urban college students. *Urban Education*, 43(2), 240-261.
- Reio, T. G., Jr. & Davis, W. (2005). Age and gender differences in self-directed learning readiness: A developmental perspective. *International Journal of Self-Directed Learning*, 2(1), 40-49.
- Rimm-Kaufman, S. (2004). School transition and school readiness: An outcome of early childhood development. *Encyclopedia on Early Childhood Development*, 1-7. 09.04.2011 tarihinde <http://www.child-encyclopedia.com/documents/Rimm-KaufmanANGxp.pdf> adresinden alınmıştır.
- Senemoğlu, N. (2009). *Gelişim, öğrenme ve öğretim kuramdan uygulamaya*. Ankara: Pegem Akademi.
- Tuna, A. ve Kaçar, A. (2005). İlköğretim matematik öğretmenliği programına başlayan öğrencilerin lise 2 matematik konularındaki hazır bulunuşluk düzeyleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 13(1), 117-128.
- Unutkan, Ö. P. (2007a). Okul öncesi dönem çocuklarının matematik becerileri açısından ilköğretime hazır bulunuşluğunun incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32, 243-254.
- Unutkan, Ö. P. (2007b). 5-6 yaş çocuklarının yaşadıkları evin yapısının ilköğretime hazır bulunuşluk düzeyine etkisi. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24, 43-54.
- Ülgen, G. (1997). *Eğitim psikolojisi*. İstanbul: Alkım Yayınevi.

Ünal, M. (2005). *Eğitim fakültelerinde ortak ders olarak okutulan yabancı dil derslerinde öğrencilerin bilişsel hazır bulunuşluk düzeylerinin akademik başarıya etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Ünal, M. ve Özdemir, M. Ç. (2008). Eğitim fakültelerinde ortak ders olarak okutulan yabancı dil derslerinde öğrencilerin bilişsel hazır bulunuşluk düzeylerinin akademik başarıya etkisi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(1), 13-22.

Yangın, B. (2007). Okul öncesi eğitim kurumlarındaki altı yaş çocuklarının yazmayı öğrenmeye hazır bulunuşluk durumları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32, 294-305.

Yangın, B. (2009). The relationship between readiness and reading and writing performances. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 36, 316-326.

Yapıcı, M. (2004). İlköğretim 1. sınıfa başlayan öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeyleri. *Uluslar Arası İnsan Bilimleri Dergisi*. 09.09.2011 tarihinde

<http://www.insanbilimleri.com/ojs/index.php/uiib/article/download/52/95> adresinden alınmıştır.

Yazıcı, Z. (2002). Okul öncesi eğitimin okul olgunluğu üzerine etkisinin incelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 155-156. 09.04.2011 tarihinde <http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/155-156/yazici.htm> adresinden alınmıştır.

Yenilmez, K. ve Kakmacı, Ö. (2008). İlköğretim yedinci sınıf öğrencilerinin matematikteki hazır bulunuşluk düzeyi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 16(2), 529-542.

Yılmaz, H. ve Sünbül, A. M. (2003). *Öğretimde planlama ve değerlendirme*. Ankara: Mikro Yayınları.

Yüksel, A., Marangoz, D.Ç. ve Canaran, N.T. (2004). Farklılaştırılmış öğretim stratejileri. 09.04.2011 tarihinde <http://www.erg.sabanciuniv.edu/iok2004/bildiriler/Arzu%20Yuksel.doc> adresinden alınmıştır.